
***Цивільне право і цивільний процес; трудове право;
сімейне право; міжнародне приватне право***

УДК 340.131:349.2

DOI 10.33244/2617-4154.3(16).2024.189-198

О. Є. Костюченко,

д-р юрид. наук,

Державний податковий університет

e-mail: A09111975@i.ua

ORCID ID 0000-0002-8244-3563

**ЗМІНА ПАРАДИГМИ У СТРАТЕГІЇ
ВИЖИВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ
СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН).
ЧАСТИНА 1: ПОСЛАБЛЕННЯ РЕГУЛЯТИВНИХ
ВЛАСТИВОСТЕЙ ПРАВА**

Ця стаття розпочинає серію «Зміна парадигми у стратегії виживання (на прикладі соціально-трудова відносин)». Анонсована серія статей є спробою неупередженого погляду на стратегію виживання через реалізацією людиною її соціально-трудова прав у сучасних умовах розвитку суспільства. У пропонованій роботі розглядається вплив концепцій індивідуалізму та колективізму в задоволенні потреб індивіда. Особливо наголошується на необґрунтованості думки про неможливість належної реалізації основоположних прав людини і громадянами в силу відсутності фінансових та матеріальних ресурсів. Акцентується увага на тому, що українське суспільство не має належного історичного досвіду організації життєдіяльності в умовах ринкових відносин, що призводить до викривлення реальності, зокрема її правової складової. Зміна парадигми у стратегії виживання, зокрема через реалізацію соціально-трудова прав, розкривається в контексті ціннісної орієнтації суспільства, через що право частково втрачає свій регуляторний вплив, все частіше забезпечуючи дію права силою примусу. Зроблено висновок, про те, що зміна парадигми у стратегії виживання відбулась у силу фінансово-економічних проблем, а подекуди й зміни політичних інтересів окремих груп, унаслідок чого забезпечення фізіологічних та безпекових потреб сьогодні покладається або на самого індивіда, або на його родину чи близьке оточення. Обґрунтовується, що такий підхід є помилковим. Наголошується, що вирішення проблеми співвідношення права, а з тим і прав та свобод людини і громадянина, з фінансовими і ресурсними можливостями держави лежить у площині змісту та обсягу основоположних (буттєвих) прав і свобод людини. Анонсує наступну

статтю у цій серії, зазначимо, що: 1) сутність та соціальне призначення трудового й соціального права, а з тим і соціально-трудова права (зміст прав), є (мають бути) незмінними, що виражає прихильність суспільства, держави, соціальної групи тощо до цивілізаційних, демократичних, соціальних і правових цінностей, а обсяг прав – це кількісний вимір права, що може співвідноситися з матеріальною та ресурсною базою держави, суспільства чи людства загалом.

Ключові слова: парадигма, стратегія виживання, право, права і свободи людини і громадянина, трудові права, соціально-забезпечувальні права, соціально-трудова права, трудове право, соціальне право, цінність права, потреби індивіда, види потреб індивіда.

Мета статті. З'ясувати причини, наслідки та спрогнозувати перспективи вирішення проблеми послаблення у праві частини його регулятивних властивостей.

Постановка проблеми. Останнім часом все частіше люди задаються питанням: чому не працюють закони, або чому вони діють не так, як передбачалось під час їх ухвалення? Залишається незмінним розуміння того, що право як регулятор суспільних відносин забезпечує набуття ними правової форми, водночас надає правовідносинам прогнозованого характеру. Проте все частіше ті відносини, які мають тривалий характер, наприклад трудові та соціально-забезпечувальні, втрачають свою прогнозованість, а в окремих випадках один з учасників втрачає «свободу волі» під час прийняття рішень у процесі реалізації прав у конкретних правовідносинах. Не додає праву стабільності і той факт, що на тлі збройної агресії росії проти України норми міжнародного права виявились неспроможними впливати на перебіг подій. Це свідчить про те, що сила права реалізується не лише у впливі на відносини через волю та свідомість суб'єктів цих відносин, а й у примусі до виконання обов'язків зобов'язаної сторони. Та властивість права, яка спирається на можливість застосування державного примусу, фактично залишилась чи не єдиним важелем впливу на суб'єкта при регулюванні суспільно значимих громадських відносин. Тобто вплив на «свободу волі» через примус хоча і дає змогу досягти часткового виконання зобов'язаною стороною своїх обов'язків у правовідносинах, все одно не забезпечує вільного волевиявлення чи свободи волі.

За таких умов постають питання: а що призвело до такого стану справ, і чому, наприклад, у сфері соціально-трудова відносин економічно слабшій стороні – працівнику, пенсіонеру, безробітному, отримувачу державної соціальної допомоги тощо – дуже важко захистити свої права та відчувати себе повноцінним учасником подібних відносин?

У нашому дослідженні не наполягаємо, що інструментів охорони і захисту соціально-трудова прав не існує, а лише маємо за мету з'ясувати причини, наслідки і спрогнозувати перспективи вирішення проблеми послаблення у праві частини його регулятивних властивостей.

Виклад основного матеріалу. Концептуально важливою в цьому дослідженні є теза про те, що «права людини є фундаментальним надбанням людства, важливим елементом у процесі становлення і соціалізації кожного індивіда, адже дають йому

змогу задовольняти свої потреби та реалізовувати власний потенціал у різних сферах суспільного життя» [1, с. 100]. Тобто орієнтація на права людини як ціннісне надбання цивілізації є кроком для подальшого розвитку суспільства. Водночас залишаються «прихованими» причинно-наслідкові зв'язки, що призводять до руйнації сили права та його регулятивних властивостей.

Показовими в цьому контексті є популярні українські афоризми: «Гуртом і батька легше бити» та «Моя хата скраю». Тобто в концептуальному сенсі бачимо поєднання ідей колективізму та індивідуалізму. Отже, що ж відбувається в українському суспільстві у сфері соціально-трудових правовідносин?

Загальновідомим є той факт, що в період до розпаду СРСР соціальне забезпечення громадян базувалося на ідеї аліментного забезпечення, а пенсійна система була представлена як солідарна система, де працівники, сплачуючи податки й обов'язкові платежі, утримували пенсіонерів та непрацездатне населення. Така система не могла бути збережена в ринкових відносинах, і вже сьогодні, хоча й досить повільно, впроваджуємо накопичувальну систему формування коштів фондів пенсійного та соціального забезпечення. Тобто концепція колективізму змінена на концепцію індивідуалізму, де працездатна особа має самостійно дбати про свій добробут під час настання соціального ризику. Трудові правовідносини також зазнали змін у концепції реалізації здібностей людини до праці. Якщо тоталітарні режими будують систему трудових відносин на загальному обов'язку працювати, то в ринкових системах здібності до праці реалізуються в різних організаційно-правових формах на принципі «свободи праці». Концепція колективізму у сфері праці, що діяла в нашій державі до часу проголошення 16 липня 1990 року Декларації про державний суверенітет України та проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року, «придушувала» індивідуалізм працівника, «урівнюючи» всіх працівників. У незалежній Україні в процесі розбудови ринкової економіки погляд на відносини у сфері праці змінився з орієнтацією на індивідуальність працівника, необхідність розвитку індивідуальних трудових відносин з урахуванням як самих умов праці, так і конкретних здібностей працівника. А отже, і у сфері праці концепція колективізму поступилась концепції індивідуалізму. Водночас донині саме в трудовому праві залишаються самостійними ланками: 1) індивідуальні трудові відносини та 2) колективні відносини у сфері праці, які реалізуються через соціальне партнерство (соціальний діалог). І такий підхід історично доведений як правильний і оптимальний у забезпеченні балансу інтересів працівників, роботодавця та держави.

У цьому контексті можна стверджувати, що зміна парадигми соціально-трудових відносин у стратегії виживання людини, що відбулась в українському суспільстві, позначилась на зміні понять та уявлень про способи та засоби досягнення цілей, які трансформувалися відповідно до рівня розвитку суспільства. І цей історично новий рівень характеризується різноманіттям уявлень людей про істинні цінності. Отже, зміни в парадигмі соціально-трудових відносин, демонструючи стратегію виживання, сталися внаслідок зміни загального уявлення про цілі, соціальні цінності, способи задоволення індивідуальних і колективних інтересів тощо.

*Костюченко О. Є. Зміна парадигми у стратегії виживання
(на прикладі соціально-трудових відносин).*

Частина 1: послаблення регулятивних властивостей права

«Людство зіткнулося із цілою низкою небачених раніше глобальних проблем, зокрема таких, як проблеми виживання, системної трансформації і прогнозованого розвитку» [2, с. 593]. Важливість стратегії виживання для нашого дослідження зумовлена станом соціально-економічного розвитку держави на етапі зміни парадигми зі зміщенням акценту з концепції колективізму на концепцію індивідуалізму.

У контексті соціально-економічного стану розвитку важливо усвідомити, що: 1) «соціальна сутність явищ – це їх здатність слугувати засобами задоволення потреб суб'єктів суспільства» [3, с. 86]; 2) економічний зміст такого стану визначається кількісними показниками матеріальної бази з урахуванням ресурсного потенціалу в майбутньому. Також у розумінні стратегії виживання ключовими чинниками є: 1) потреби індивіда та 2) матеріальні можливості індивіда.

«Видається принципово важливим констатувати, що будь-яка життєдіяльність людини завжди є, по суті, нічим іншим, як процесом задоволення її численних різноманітних потреб» [3, с. 84]. І саме тут криється коріння глобального «хаосу» в суспільстві, що певною мірою спричинено зміною парадигми у стратегії виживання. Тобто, розв'язуючи сучасні проблеми, ми звертаємося, з одного боку, до питання ресурсів (матеріальні й нематеріальні), а з іншого – до права як ціннісної орієнтації в розвитку суспільства, але зрештою приймаємо рішення, які спрямовані на задоволення потреб та інтересів, і не завжди колективних.

Потреби та інтереси очевидно є руйнівною силою свідомої вольової діяльності, але «відмовки» або «пояснення» сучасних проблем виключно відсутністю або недостатнім обсягом матеріально-фінансових ресурсів дещо спотворюють уявлення про реальність вирішення цих проблем. Орієнтація на цінності, й на право як ключову цінність демократичного, цивілізованого суспільства, є чи не єдиним способом вирішення ключових проблем сучасності, зокрема й українського суспільства, а особливо коли йдеться про стратегію виживання при реалізації людиною соціально-трудова прав для задоволення своїх потреб.

«Видається очевидним, що роль різноманітних потреб людини, а отже, і самого процесу їх задоволення, – в існуванні та розвитку людини в соціумі є неоднозначною. Зважаючи на таку роль, серед усіх людських потреб виділяються насамперед такі, без задоволення яких життєдіяльність людини взагалі стає неможливою. До останніх зазвичай включають передусім потреби в їжі, в одязі, а також у житлі» [3, с. 87].

Один з найвідоміших поглядів на потреби індивіда та їх ієрархію представлено в роботах Абрахама Маслоу. Дослідник виокремлює: фізіологічні потреби; потреби безпеки; потреби в приналежності та любові; потреби в повазі; потреби в самореалізації [4, с. 35, 39, 43, 45, 46]. Не занурюючись у психологічні аспекти ієрархії потреб, у будь-якому разі розуміємо, що фізіологічні потреби є первинними, за ними слідує потреба в безпеці, далі йдуть соціальні потреби (потреби приналежності до чого-небудь або когонебудь, любов, дружба) і вже тільки після цього – потреби в повазі з боку оточення, визнанні здобутків та особистих досягнень. Завершують ієрархію потреби в самореалізації як спосіб прояву, втілення своїх здібностей і потенціальних можливостей.

Українська Конституція дає відповіді на питання стратегії виживання на основі ціннісної орієнтації через право за рахунок закріплення прав людини і громадянина, як-от: кожен має право на працю, що охоплює можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується (стаття 43); кожен, хто працює, має право на відпочинок (стаття 45); громадяни мають право на соціальний захист, що охоплює право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом (стаття 46); кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що охоплює достатнє харчування, одяг, житло (стаття 48); кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (стаття 49) й інші [5].

Водночас Конституція України, гарантуючи громадянам їхні конституційні права, надає їм виключно правові можливості для забезпечення своєї життєдіяльності, а не самі блага й ресурси. І тут не можна не погодитися з доктриною основоположних (буттєвих) прав і свобод людини М. П. Рабіновича, який стверджує, що «буттєві права і свободи – це певні можливості людини, які необхідні для задоволення біологічних і соціальних потреб її існування та розвитку в конкретно-історичних умовах, об'єктивно зумовлюються досягнутим рівнем розвитку суспільства й забезпечені обов'язками інших суб'єктів» [3, с. 84]. Водночас М. П. Рабінович у згаданій доктрині розкриває її, зокрема, через зміст та обсяг можливостей людини, що залежать насамперед від можливостей усього суспільства, передусім від рівня його економічного розвитку [3, с. 84]. Такий погляд на задоволення потреб індивіда ставить перед нами завдання усвідомити відмінності змісту й обсягу прав, а також зобов'язаного суб'єкта в процесі задоволення індивідом своїх потреб та інтересів, які необхідно розподіляти на життєво необхідні (фізіологічні та безпекові за Маслоу) та інші потреби.

Якщо перекласти життєво необхідні потреби у площину соціально-трудових відносин з акцентом на ряд прав, закріплених у Конституції України, то можна припустити, що задоволення цих потреб індивіда через систему правових норм залежить від працездатності (ресурсний потенціал особистості). Наприклад:

1) працездатні громадяни фізіологічні потреби в їжі, воді, одязі, відпочинку можуть задовільнити через право на працю, право на відпочинок тощо;

2) непрацездатні громадяни задовольняють фізіологічні потреби за рахунок матеріальних ресурсів родини (трудові та рентні ресурси) або реалізуючи право на соціальний захист у разі настання соціальних ризиків чи в інших випадках, визначених законом як такі, що дають право на соціальну підтримку, допомогу тощо.

Щодо потреб у безпеці, то вони також потенційно задовольняються залежно від працездатності, а саме:

1) захист від фізичних та психологічних небезпек реалізується у трудових відносинах через створення належних, безпечних і здорових умов праці, зокрема й за рахунок заборони мобінгу та заборони рабської праці. Водночас, реалізуючи право на працю в будь-якій організаційно-правовій формі, громадянин створює для себе потенційний захист у разі настання соціальних ризиків у майбутньому через інструменти

*Костюченко О. Є. Зміна парадигми у стратегії виживання
(на прикладі соціально-трудових відносин).*

Частина 1: послаблення регулятивних властивостей права

загальнообов'язкового державного соціального страхування, загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, медичного страхування тощо;

2) непрацездатні особи захист від фізичних і психологічних небезпек отримують від родини або за рахунок власної праці, реалізованої в попередніх періодах, що дає змогу отримувати певні страхові виплати або допомогу від держави, якщо та має ресурси в необхідній кількості, охоплюючи ті, що надходять як міжнародна допомога.

Врешті-решт усе це демонструє, що фізіологічні й безпекові потреби економічно активного населення у віці від 15 до 70 років (за класифікацією МОП) є основою стратегії виживання, а всі потреби від фізіологічних до самореалізації можуть бути названі підґрунтям стратегії життя. Тобто стратегія життя і стратегія виживання істотно різняться за змістом задоволення потреб індивіда, особливо у статусі економічно активного населення, і тим більше у кризові періоди, наприклад, в умовах воєнного стану.

Тепер, на наше переконання, варто зупинитися на з'ясуванні відмінностей між індивідуалізмом та колективізмом, позаяк саме ці концепції розкривають підходи до задоволення потреб індивіда.

Індивідуалізм (франц. *individualisme*) – якість особистості, яку визначає перевага цілей діяльності, спрямованих на задоволення власних потреб при ігноруванні суспільних. Індивідуалізм сприяє розвитку в людини антисуспільних особистісних якостей, які проявляються в неповазі, запереченні норм суспільної моралі, звичках керуватися в діяльності суб'єктивними смаками та намірами; егоїзму і зверхності, намагання в усьому бачити лише особисту користь, ігнорування інтересів інших, зневажливого ставлення до них. Риси характеру та моделі поведінки індивідуаліста відображають не тільки незалежність його особистості, а й свободу від установок і поглядів інших людей. Індивідуалізм є також соціально-філософським поняттям, в основі якого – визнання абсолютних прав особистості, її незалежності від суспільства і держави. Індивідуалізм втілює перевагу ініціативи індивіда над соціальними діями. Цим терміном позначають тип культури і зазвичай використовують його як протилежний поняттю «колективізм». Індивідуалізм ґрунтується на вірі у спроможність індивідуальними засобами ринку забезпечити добробут і прогрес; політ. Індивідуалізм у найпоширенішому значенні – основоположна віра в захист прав індивіда від зазіхань з боку держави та політичної влади [6].

Тобто домінування концепції індивідуалізму, крім прагнення до самостійного задоволення власних потреб та інтересів, віддаляє особистість від соціуму як у контексті досягнення спільних цілей, так і в контексті прагнення до розвитку колективних засобів задоволення потреб.

Колективізм (від лат. *collectivus* – збірний) – одне з найбагатозначніших понять у соціогуманітарних науках. Надзвичайно популярним було поняття колективізму в СРСР. Його протиставляли заснованому на приватній власності індивідуалізму й розглядали як основну рису соціалістичних і комуністичних відносин. Нині колективне та індивідуальне протиставляють у компаративістських дослідженнях, зокрема вважають, що людина західної культури формується як індивідуаліст і визнає

незалежність фундаментальною цінністю соціалізації, тоді як людина східної культури (насамперед японської) формує своє «я» залежно від думок, почуттів та дій інших людей у стосунках з ними. Однак здійснені останнім часом крос-культурні дослідження не підтверджують наявності жорсткого протиставлення колективізму та індивідуалізму в соціальній поведінці представників різних типів культур. Останнім часом у соціогуманітарних науках виникла концепція «нового колективізму» (йдеться про колективні дії в боротьбі з тероризмом, хворобами, бідністю та неписьменністю), на якій ґрунтуються деякі програми ООН, МВФ, Світового банку. Колективізм – риса особистості, що відображає рівень її соціального розвитку і проявляється в особистій відповідальності за суспільний прогрес, за колектив, у дружньому співробітництві між учасниками групи, взаєморозумінні, свідомому підпорядкуванні власних інтересів інтересам колективу тощо. Колективізм є основою сприятливого соціально-психологічного клімату в групі, що створює оптимальні умови для її згуртування і функціонування. Формується під час виконання колективної діяльності, яка об'єднує членів колективу спільноти бажаннями й емоційними переживаннями за досягнення поставленої мети. У структурі колективізму значну роль відіграють суспільні інтереси особистості, її прагнення до спілкування з людьми і спільної роботи з ними, уміння поєднувати суспільне з особистісним і за необхідності надавати перевагу інтересам колективу й суспільства. Колективізм характерний для груп високого рівня розвитку і колективів [7].

Наведене розкриває колективізм сьогодні не як спосіб цементування тоталітарної ідеології, хоча в СРСР він таким інструментом був, а як концепцію соціалізації індивіда в суспільстві, що сприяє його як особистісному розвитку в сенсі поваги до спільних інтересів суспільства, окремої групи індивідів, так і розвитку соціальної відповідальності перед суспільством за свої дії. Отже, ми підійшли до одного з ключових наслідків зміни парадигми у стратегії виживання, зокрема в українському суспільстві – послаблення сили права в його впливі на регулювання суспільних відносин, що спричинене зміною уявлень про способи і засоби задоволення фізіологічних та безпекових потреб індивіда.

Висновки. Послаблення регулятивних властивостей права в українському суспільстві спричинено зміною парадигми у стратегії виживання, що відбулась під впливом фінансово-економічних проблем, а подекуди й політичних інтересів окремих груп, унаслідок чого забезпечення фізіологічних та безпекових потреб сьогодні покладається або на самого індивіда, або на його родину чи близьке оточення. Такий підхід є помилковим і таким, що спотворює уявлення про взаємозв'язок права як цінності та матеріальних і фінансових ресурсів. Це призводить до концентруванні життєдіяльності людини на концептуальних засадах індивідуалізму і, врешті-решт, до нехтування прав інших членів суспільства. Водночас ця проблема не може бути вирішена сама собою з часом. Тут важливо правильно вибудувати державницький підхід до творення законодавства і проведення просвітницької роботи серед населення та в його окремих соціальних групах, які в силу свого службового становища наділені владними повноваженнями. У демократичній, соціальній, правовій державі, якою є Україна [5], підхід до забезпечення фізіологічних і безпекових потреб індивіда має базуватися на непорушності прав і свобод людини й громадянина в сутнісному розумінні права, а

*Костюченко О. С. Зміна парадигми у стратегії виживання
(на прикладі соціально-трудова відносин).*

Частина 1: послаблення регулятивних властивостей права

забезпечення інших видів потреб (за Маслоу) може покладатися на індивіда, без активної участі держави, що не нівелює необхідності гарантування прав людини і громадянина, визначених у Конституції України та міжнародних договорах, ратифікованих Україною.

Вирішення проблеми співвідношення права, а з тим і прав та свобод людини і громадянина, з фінансовими і ресурсними можливостями держави лежить у площині змісту та обсягу основоположних (буттєвих) прав і свобод людини. Анонсуючи наступну статтю у цій серії, зазначимо, що сутність і соціальне призначення трудового і соціального права, а з тим і соціально-трудова прав (зміст прав), є (має бути) незмінною, що виражає прихильність суспільства, держави, соціальної групи тощо до цивілізаційних, демократичних, соціальних і правових цінностей, а обсяг прав – це кількісний вимір права, що може співвідноситися із матеріальною та ресурсною базою держави, суспільства чи людства загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Механізм забезпечення прав людини та їх обмеження в умовах воєнного стану. Правнична наука та законодавство України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану : монографія / Гетьман Є. А., Зозуля О. І., Гиляка О. С., Мерник А. М. ; ред.-кол. : В. А. Журавель (співгол.), Н. С. Кузнецова (співголова), О. М. Бандурка та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. Харків : Право, 2023. С. 100–128.

2. Настюк В. Я., Дзьобань О. П., Белевцова В. В. Глобальні трансформації міжнародного правопорядку та їх вплив на системи національної, колективної та міжнародної безпеки. Правнична наука та законодавство України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану : монографія / ред.-кол. : В. А. Журавель (співголова), Н. С. Кузнецова (співголова), О. М. Бандурка та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. Харків : Право, 2023. С. 593–610.

3. Рабінович П. М. Потребова доктрина основоположних (буттєвих) прав і свобод людини. Правнична наука та законодавство України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану : монографія / ред.-кол. : В. А. Журавель (співголова), Н. С. Кузнецова (співголова), О. М. Бандурка та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. Харків : Право, 2023. С. 83–99.

4. Maslow A. H. *Motivation and personality*. 3rd ed. New York : LONGMAN, 1987. 370 p.

5. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

6. Драніщева Е. І. Індивідуалізм / Енциклопедія сучасної України. URL : <https://esu.com.ua/article-13354>

7. Колективізм / Енциклопедія сучасної України. URL : <https://esu.com.ua/article-5526>

REFERENCES

1. Mekhanizm zabezpechennia prav liudyny ta yikh obmezhenia v umovakh voiennoho stanu. Pravnycha nauka ta zakonodavstvo Ukrainy: yevropeyskyi vektor rozvytku v umovakh voiennoho stanu : monohrafiia / Hietman Ye. A., Zozulia O. I., Hyliaka O. S., Mernyk A. M. ; red.-kol. : V. A. Zhuravel (spivhol.), N. S. Kuznietsova (spivholova), O. M. Bandurka ta in. ; Nats. akad. prav. nauk Ukrainy. Kharkiv : Pravo, 2023. S. 100–128.

2. Nastiuk V. Ya., Dzoban O. P., Bielievtsova V. V. Hlobalni transformatsii mizhnarodnoho pravoporiadku ta yikh vplyv na systemy natsionalnoi, kolektyvnoi ta mizhnarodnoi bezpeky. Pravnycha nauka ta zakonodavstvo Ukrainy: yevropeyskyi vektor rozvytku v umovakh voiennoho stanu : monohrafiia / red.-kol. : V. A. Zhuravel (spivholova), N. S. Kuznietsova (spivhol.), O. M. Bandurka ta in. ; Nats. akad. prav. nauk Ukrainy. Kharkiv : Pravo, 2023. S. 593–610.

3. Rabinovych P. M. Potrebova doktryna osnovopolozhnykh (buttievykh) prav i svobod liudyny. Pravnycha nauka ta zakonodavstvo Ukrainy: yevropeyskyi vektor rozvytku v umovakh voiennoho stanu : monohrafiia / red.-kol.: V. A. Zhuravel (spivholova), N. S. Kuznietsova (spivhol.), O. M. Bandurka ta in. ; Nats. akad. prav. nauk Ukrainy. Kharkiv : Pravo, 2023. S. 83–99.

4. Maslow A. H. Motivation and personality. 3rd ed. New York : LONGMAN. 1987. 370 p.

5. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy. 1996. № 30. St. 141.

6. Dranishcheva E. I. Indyvidualizm. Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy. URL : <https://esu.com.ua/article-13354>

7. Kolektyvizm. Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy. URL : <https://esu.com.ua/article-5526>

O. Іe. Kostyuchenko. PARADIGM SHIFT IN SURVIVAL STRATEGY (ON THE EXAMPLE OF SOCIAL AND LABOR RELATIONS). PART 1: WEAKENING OF THE REGULATORY PROPERTIES OF THE LAW

This article is the first article in a series of articles in the cycle «Paradigm shift in survival strategy (on the example of social and labor relations)». This paper presents a view on the influence of the concept of individualism and collectivism in meeting the needs of the individual. The artificiality of the view on the impossibility of proper realization of fundamental human rights by citizens due to the lack of financial and material resources is emphasized separately. Attention is focused on the fact that Ukrainian society does not have the proper historical experience of organizing life activities in the conditions of market relations and that leads to the distortion of reality, in particular the legal reality. The shift of the survival strategy paradigm, in particular through the realization of social and labor rights, is revealed in the context of the value orientation of society, due to which the law partially loses its regulatory influence, increasingly ensuring the effect of the law by coercion. It was concluded that the paradigm shift of the survival strategy took place due to financial and economic problems, and sometimes political interests of certain groups. As a result of which the provision of physiological and safety needs today depends either on the individual

*Костюченко О. Є. Зміна парадигми у стратегії виживання
(на прикладі соціально-трудових відносин).*

Частина 1: послаблення регулятивних властивостей права

himself or on his family or close circle. It is argued that this approach is wrong. It is emphasized that the solution to the problem of the correlation of law, and thus the rights and freedoms of a person and a citizen with the financial and resource capabilities of the state, lies in the content and scope of fundamental (essential) human rights and freedoms. Announcing the next article in this series of articles, we note that: the essence and social purpose of labor and social law, and therefore social and labor rights (the content of rights) is (must be) unchanged, that expresses the commitment of society, the state, a social group etc. to civilizational, democratic, social and legal values, and the scope of rights is a quantitative measure of law that can be correlated with the material and resource base of the state, society or humanity as a whole.

Key words: *paradigm, survival strategy, law, human and citizen rights and freedom, labor rights, social welfare rights, social and labor rights, labor law, social law, value of law, individual needs, types of individual needs.*

Стаття надійшла до редколегії 28 серпня 2024 року